

VRU

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วไลยอลงกรณ์

ในพระบรมราชูปถัมภ์

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่

สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

จัดทำโดย

อาจารย์ภัทรเวช ธาราเวชรักษ์

สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ห้ามทำการลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้อนุญาต

พิมพ์ครั้งที่ 1

มกราคม 2563

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน.—ปทุมธานี : สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563.

41 หน้า.

1. การพัฒนาชุมชน. 2. พันธุ์พืช. I. ภัทรเวช ธาราเวชรักษ์. II. ชื่อเรื่อง.

307.14

ISBN 978-974-252-0

บรรณาธิการอำนวยการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ ทรายแก้ว

รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ธนानันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เศกพร ตันศรีประภาศิริ

คณะผู้จัดทำ

อาจารย์ภัทรเวช ธาราเวชรักษ์

อาจารย์วิภากร ที่รัก

อาจารย์วิชชัญญา ศิลาน้อย

อาจารย์วิธร ฐานัสสกุล

อาจารย์ปรียาภา เมืองนก

ศิลปกรรม

อาจารย์ภัทรเวช ธาราเวชรักษ์

ออกแบบปก

อาจารย์ภัทรเวช ธาราเวชรักษ์

พิสูจน์อักษร

อาจารย์ ดร.วรรัตน์ สัมพัทธ์พงศ์

เมธี ถูกแบบ

ประสานงานการผลิต

อาจารย์ภัทรเวช ธาราเวชรักษ์

จัดพิมพ์โดย

สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

เลขที่ 1 หมู่ที่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง

จังหวัดปทุมธานี 13180

โทรศัพท์ 0-2909-3026 <http://www.vru.ac.th>

E-mail: learnoffice@vru.ac.th

ดำเนินการผลิตโดย

บริษัท ชิตีพริ้นท์ จำกัด

เลขที่ 1/50 หมู่ที่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง

อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 08-1839-2719

คำนำ

การถอดบทเรียนเรื่อง “สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน” เป็นความร่วมมือกันระหว่างเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้เห็นว่าการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชท้องถิ่นบนพื้นที่ปกปักมีความสำคัญยิ่ง และเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ยังได้ดำเนินการเข้าร่วมสนองพระราชดำริตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างเต็มรูปแบบมาโดยตลอด ซึ่งได้มีการบูรณาการความร่วมมือในการดำเนินโครงการระหว่างประชาชน และหน่วยงานภาครัฐในชุมชนอย่างมีศักยภาพจนเกิดความยั่งยืนของพันธุ์พืชท้องถิ่นบนพื้นที่ปกปัก

สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้ดำเนินการถอดบทเรียนเรื่อง “สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน” เพื่อนำมาเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชโดยอาศัยการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในท้องถิ่น และสามารถนำองค์ความรู้จากการถอดบทเรียนครั้งนี้ไปศึกษาปรับใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

อาจารย์ภัทรเวช ธาราเวชรักษ์

สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ปีพุทธศักราช 2563

สารบัญ

บริบทพื้นที่และทรัพยากรท้องถิ่นในตำบลบ้านใหม่	1
สถานที่สำคัญในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่	3
วัดเทียนถวาย	3
วัดเทพสรรธรรมาราม	6
วัดดาวดึงษ์	8
ศาลเจ้าแม่ทับทิม (เจ้าแม่ทิพย์เกสร)	10
ศาลปู่โพธิ์ใหญ่	12
หลุมหลบภัยสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม	14
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่	17
ข้าวต้มลูกโยน และขนมเทียนแก้ว	17
ขนมเมื่อดขนุน	18
ดนตรีไทย	19
ตะบันไฟ	20
ไม้ไผ่นี้วล็อค	21
พวงมะโหด	22
การดำเนินงานและกระบวนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช	23
การกำหนดขอบเขตพื้นที่ และการสำรวจทรัพยากร	25
การทำผังแสดงขอบเขตในพื้นที่ปกปักรักษาทรัพยากรท้องถิ่น	29
การศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกปักรักษาทรัพยากรท้องถิ่น	30
การทำตัวอย่างทรัพยากรในพื้นที่ปกปักรักษาทรัพยากรท้องถิ่น	32
การทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปักรักษาทรัพยากรท้องถิ่น	36
การดูแล รักษา ทรัพยากรในพื้นที่ปกปักรักษาทรัพยากรท้องถิ่น	39
บทสรุปการสังเคราะห์องค์ความรู้ภายใต้การอนุรักษ์พันธุกรรมพืช	41

บริบทพื้นที่และทรัพยากรท้องถิ่นในตำบลบ้านใหม่

ประวัติ

ตำบลบ้านใหม่ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ. 2537 หลังจากนั้นได้ยกฐานะจากสภาตำบลเดิมขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 โดยมีนายสมบุรณ์ ปาน้อย เป็นประธานกรรมการบริหาร เริ่มแรกตำบลบ้านใหม่จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง เนื่องจากมีงบประมาณในการบริหารงาน ปีละสิบล้านบาท ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 มีรายได้มากขึ้นจึงมีการกำหนดให้เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ ภายใต้การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลบ้านใหม่

ตราสัญลักษณ์ของเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ประกอบไปด้วย **“ดอกบัว”** หมายถึง สัญลักษณ์แทนจังหวัดปทุมธานี แต่เดิมชื่อเมืองสามโคก ภายหลังได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เป็นเมืองปทุมธานี **“ต้นเทียน”** หมายถึง เทศบาลตำบลบ้านใหม่ และ **“รัศมีเปลวเทียน”** หมายถึง สมาชิกเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ซึ่งเป็นตัวแทนของราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งภายใต้ระบบประชาธิปไตย

ปัจจุบันเทศบาลตำบลบ้านใหม่ เป็นชุมชนที่มีการผสมผสานระหว่างความเจริญแบบชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาเพื่อยกระดับเป็นชุมชนน่าอยู่และเพียบพร้อมด้วยบริการสาธารณะ โดยมีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 8.5 ตารางกิโลเมตร ทางทิศเหนือติดกับเทศบาลตำบลบางกะดี ทิศใต้ติดกับเขตเทศบาลนครปากเกร็ด ทิศตะวันออกติดกับเทศบาลตำบลหลักหกและเทศบาลตำบลบางพลูน และทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ของเทศบาลตำบลบ้านใหม่ยังแบ่งเขตรับผิดชอบออกเป็น 6 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย หมู่ 1 บ้านคลองบ้านใหม่ หมู่ 2 บ้านคลองบางตะองค์ หมู่ 3 บ้านคลองรังสิตฝั่งเหนือ หมู่ 4 บ้านคลองรังสิตฝั่งใต้ หมู่ 5 บ้านบางกระตัน และหมู่ 6 บ้านบางสานฝั่งเหนือ ตลอดจนยังมีสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญที่เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกหลายแห่ง

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

นายสมบุรณ์ ปานย้อย
นายกเทศมนตรีตำบลบ้านใหม่

สถานที่สำคัญในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่

วัดเทียนถวาย เป็นวัดที่เก่าแก่ในตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 1885 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 19.80 เมตร ยาว 29 เมตร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เคยเสด็จทางชลมารค พร้อมด้วยข้าราชการบริพารเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2449 ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ 20 บาท พร้อมโปรดให้ถ่ายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับพระธรรมานุสารีที่เป็นเจ้าอาวาสในสมัยนั้นด้วย มีพระประธานคือหลวงพ่อดำปางโลกคู่กับวัด ปัจจุบันพระอุโบสถรากฐานแข็งแรงไม่เคยทรุดตัวไม่เคยแตกร้าวมีแต่เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลาเท่านั้น

แต่เดิมวัดเทียนถวายถูกสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1880 ในสมัยพระเจ้าอยู่ทองทรงเป็นเจ้าเมืองในขณะนั้น และเป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่กว่าวัดพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลกถึง 4 ปี ครั้งคราวที่ได้อพยพหนีโรคระบาดมาก่อตั้งกองเกวียนพักอาศัยกลางคือจุดไฟสว่างไสว พักอยู่ราว 1 เดือนเศษ ก่อนที่จะอพยพกลับเมืองพระเจ้าอยู่ทองได้ทรงมีรับสั่งให้มีการสร้างวัดขึ้นแล้วขนานนามว่า “วัดเกวียนไสว” ซึ่งโบราณวัตถุบางชิ้นยังอยู่ที่วัด ต่อมาชาวบ้านได้เรียกนามของวัดที่ผิดเพี้ยนไปตามยุคสมัยเป็น “วัดเทียนถวาย” บ้างก็เรียกอีกนามหนึ่งว่า “วัดเหล้าจืด” หมายถึงคนเมาสุรามารั้งวัดแห่งนี้ก็หายเมาเสมือนกับว่าเหล้าจืด เนื่องจากเกรงกลัวเจ้าอาวาสในสมัยก่อนนี้คือ พระธรรมานุสารี (สว่าง ธรรมโชโต)

ปัจจุบันวัดเทียนถวายเป็นเขตอนุรักษ์ “นกแก้วโม่ง” ซึ่งนักดูนกที่อยากศึกษาวิถีการดำรงชีวิตของนกแก้วโม่ง มักจะเดินทางมาที่วัดเทียนถวายแห่งนี้ ในเวลากลางวันและมีสภาพอากาศร้อนจัดนกแก้วโม่งจะหลบแดดอยู่ในโพรงหรือยอดไม้สูง ทำให้เห็นตัวนกได้ยาก และช่วงเวลาที่สามารถเห็นนกแก้วโม่งได้ง่ายคือ ช่วงเช้า และช่วงเย็น เนื่องจากนกแก้วโม่งจะออกมาส่งเสียงร้องและโชว์ตัวให้ทุกคนได้ชม

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

วัดเทพสรธรรมาราม

เดิมถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสถานปฏิบัติธรรม บายตักเจีย โดยพระอาจารย์เทียนชัย ชัยทีโป ซึ่งคำว่า “บายตักเจีย” เป็นภาษาเขมร เป็นคำที่หลวงปู่สรวมักกล่าวให้พรเสมอ ๆ คำว่า “บาย” เป็นภาษาเขมรแปลว่าข้าว “ตัก” แปลว่าน้ำ และ “เจีย” แปลว่าดี รวมแล้วคำว่า “บายตักเจีย” แปลว่าข้าวน้ำดีนั่นเอง ต่อมาได้ตั้งเป็นวัดเทพสรธรรมาราม ณ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปนิมา พระสิวลี พระอุปัคต พระเศรฐ์ฐานโกฏี องค์พ่อจตุคามรามเทพ พระพรหม พระโพธิสัตว์กวนอิม หลวงปู่ทวด สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ฤๅษีตาไฟ และที่สำคัญคือรูปเหมือนของหลวงปู่สรวมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

วัดดาวดึงษ์ เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่อีกวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ของ ตำบลบ้านใหม่ จังหวัดปทุมธานี สันนิษฐานว่าก่อสร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2420 เป็นวัดของชาวมอญจากคำเล่าขานสืบเนื่องกันต่อมาว่าในท้องถิ่นย่านตำบลบ้านใหม่แห่งนี้ เดิมทีเป็นแหล่งพำนักพักพิงของชาวบ้านรามัญที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระมหากษัตริย์ไทย ชาวมอญเหล่านั้น เมื่อลงหลักปักฐานรวมตัวกันอยู่เป็นชุมชนมีความสุขสบายตามอัธยาศัย ก็ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างวัดขึ้นมาเพื่อใช้ไปทีอบรมสังฆสน กุลบุตรกุลธิดา ละแวกบ้าน เมื่อกาลเวลาผ่านไปจากชุมชนขนาดเล็กก็กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ แรกเริ่มแล้ววัดแห่งนี้ก่อตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นมาก่อน จากนั้นก็ยกฐานะเป็นวัดในเวลาต่อมา

“วัดดาวดึงษ์” ซึ่งชื่อนี้เรียกกันมาจากปากของชาวมอญว่า เมื่อครั้งที่ต้นตระกูลของพวกเขายู่ที่เมืองรามัญ วัดที่ต้นตระกูลของพวกเขาก็ได้มีชื่อว่า “วัดดาวดึงษ์” ครั้นพออพยพมาพึ่งบารมีผืนแผ่นดินสยามจึงได้สร้างวัดเพื่อเป็นการระลึกถึงถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษ ทำให้มีการขนานนามว่า “วัดดาวดึงษ์” ไว้เป็นอนุสรณ์ และยังเป็นชื่อของสวรรค์ชั้นที่ 2 อีกด้วย

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

ศาลเจ้าแม่ทับทิม (เจ้าแม่ทิพย์เกสร) ตามประวัติที่ชาวบ้าน

เล่าขานกันมาร้อยกว่าปี คนเฒ่าคนแก่ที่อาศัยอยู่ละแวกนี้ ได้เห็นศาลเจ้าแม่ทับทิมอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งไม่สามารถทราบได้ว่าใครเป็นผู้สร้างขึ้น แต่ที่ดินที่สร้างศาลเจ้าแม่ทับทิมแห่งนี้เป็นที่มิไฉนติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา คาดว่าเป็นของคนที่ปลูกสร้างไว้ด้วยความเคารพนับถือ โดยสร้างศาลเป็นเรือนไม้สักขนาดประมาณ 64 ตารางเมตร และด้านบนศาลได้มีกระดุกส่วนหัวของจระเข้ขนาดใหญ่ เพื่อให้ผู้คนได้มากราบไหว้ และบริเวณศาลเจ้าแม่ทับทิมยังมีต้นยางนาใหญ่ที่มีอายุร้อยกว่าปีขนาด 5 คนโอบ อยู่คู่กับศาลเจ้าแม่ทับทิมแห่งนี้ และในเดือนพฤษภาคมของทุกปี จะจัดงานงานประจำปีศาลเจ้าแม่ทับทิม มีการสรงน้ำเจ้าแม่ มีมหรสพและการแสดงละครรำถวาย

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

ศาลปู่โพธิ์ใหญ่

ตามประวัติที่ได้เล่าขานกันมา นายโพธิ์ เป็นคนพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ ได้ไล่ควายมาขายและทำงานเป็นลูกจ้างทำนาให้กับตาปรี๊ดและยายแป้น ต่อมานายโพธิ์ ได้มีอาการล้มป่วยลงจึงได้สั่งเสียตาปรี๊ดและยายแป้นให้สร้างศาล และปั้นรูปของนายโพธิ์ไว้ในศาลเพื่อดูแลปกป้องรักษาพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งปัจจุบันศาลปู่โพธิ์ใหญ่เป็นศาลไม้เป็นที่สักการะบูชาของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ และยังมีความเชื่อกันมาว่าหากบ้านใดมีงานอุปสมบท ผู้เป็นนาคต้องมาขอขมาลาอุปสมบทที่ศาลปู่โพธิ์ใหญ่เพื่อเป็นสิริมงคล และในวันที่ 14 เมษายนของทุกปี จะมีประเพณีสงกรานต์น้ำพอกปู่โพธิ์ใหญ่ ซึ่งเป็นประเพณีสืบสานต่อกันมาอย่างยาวนาน

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

หลุมหลบภัยสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสมัย

สงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2484 ประเทศญี่ปุ่นและประเทศเยอรมันเป็นผู้นำในการทำสงครามโลกในครั้งนั้น ตรงกับสมัยจอมพล ป. (แปลก) พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งประเทศไทยหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกในครั้งที่ 2 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นได้ขยายอำนาจมายังประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้ใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านไปยังประเทศพม่าและอินเดีย

การเคลื่อนย้ายกำลังพลของประเทศญี่ปุ่นในครั้งนี้ ได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลจอมพล ป. ให้ยกพลผ่านประเทศไทย จะเห็นได้จากการใช้กำลังแรงงานชาวต่างชาติจำนวนมากในการก่อสร้างทางรถไฟที่มีชื่อเรียกว่า “ทางรถไฟสายมรณะ” เพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมในการขนส่งเสบียง อาวุธ ไปยังประเทศพม่าโดยผ่านทางจังหวัดกาญจนบุรี ในขณะนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย ซึ่งเป็นฝ่ายพันธมิตรประกอบด้วย ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และอีกหลายประเทศ รวมถึงเสรีไทย คือ คนไทยที่ไปศึกษาอยู่ต่างประเทศ และไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลของจอมพล ป. กับการที่ให้ประเทศญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นเส้นทางผ่านในการเคลื่อนย้ายกำลังพลอยู่ตลอดเวลา และต้องการให้ประเทศญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามและนำถนนทหารออกจากประเทศไทย ในระหว่างที่ทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีทหารญี่ปุ่น ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการสั่งการให้สร้างหลุมหลบภัยไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงหลุมหลบภัยบริเวณหมู่ 6 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี

ลักษณะของหลุมหลบภัย มีลักษณะเป็นรูปไข่ผ่าซีก หรือรูปนูนหลังเต่า ทำด้วยอิฐถือปูน มีประตูทางเข้าออก 2 ทาง ทิศเหนือกับทิศใต้ สามารถจุคนได้ประมาณ 15 ถึง 20 คน เพื่อหลบการทิ้งระเบิดของฝ่ายพันธมิตร ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการปรับปรุงบริเวณหลุมหลบภัยเพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นสถานที่สำคัญให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของหลุมหลบภัย

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่

ข้าวต้มลูกโยน และขนมเทียนแก้ว โดยมีคุณป้าจำเนียร

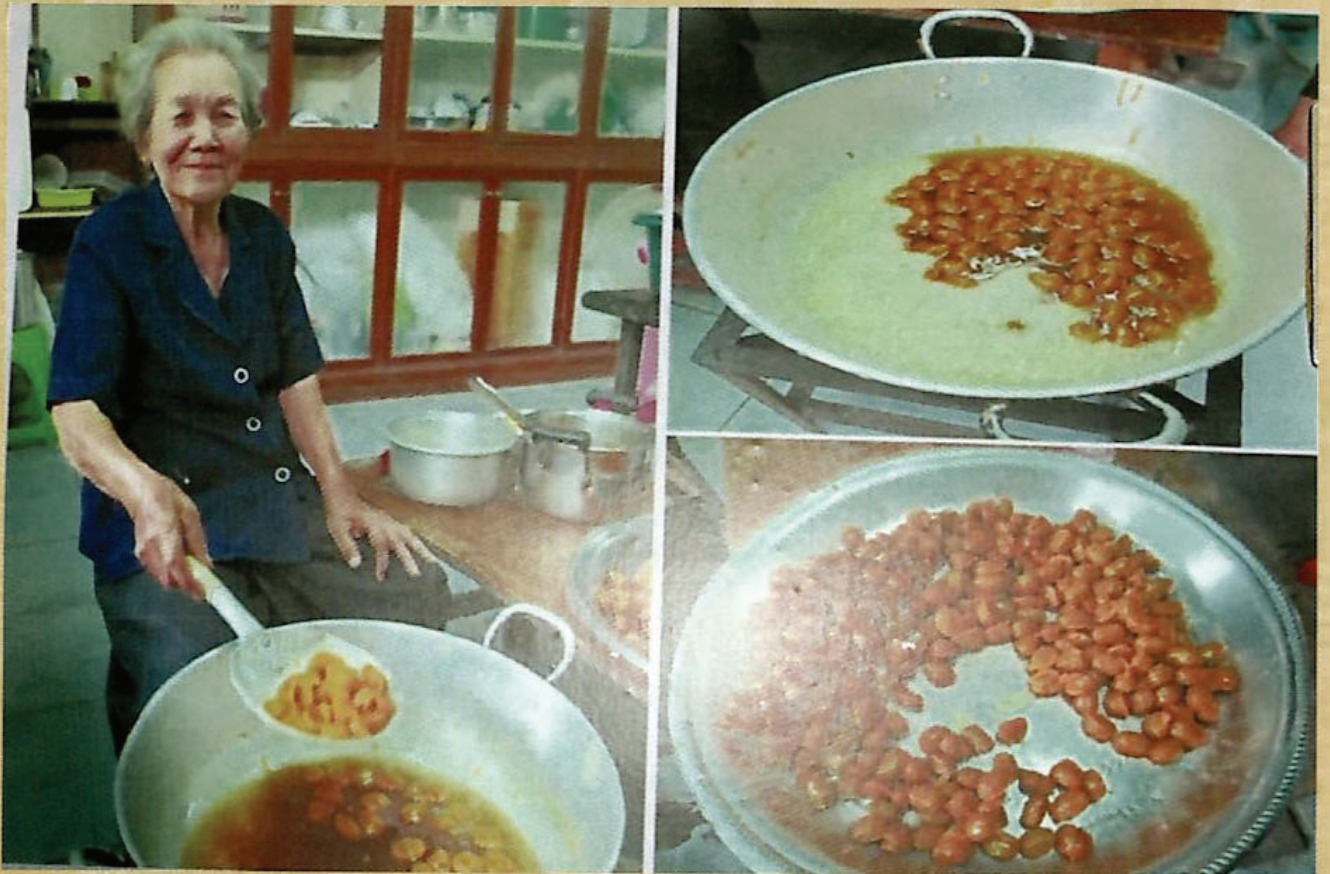
ปานทอง เป็นเจ้าของภูมิปัญญา สถานที่การทำข้าวต้มลูกโยนและขนมเทียนแก้วของคุณป้าจำเนียร ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นสถานที่ให้องค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์และการแปรรูป “ขนมข้าวต้มลูกโยน” เป็นขนมไทยอย่างหนึ่งซึ่งทำมาจากข้าวเหนียวนึ่งห่อด้วยใบลำเจียกใช้ในเทศกาลออกพรรษาประเพณีตักบาตรเทโว และ “ขนมเทียนแก้ว” เป็นการดัดแปลงมาจากขนมเทียนที่เปลี่ยนจากแป้งข้าวเหนียว มาใช้แป้งถั่วเขียวแทนทำให้เนื้อขนมใสมองเห็นไส้ด้านใน และยังมีเนื้อที่นุ่มกว่าแล้วไม่ติดมือ

อ้างอิง: เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ขนมเม็ดขนุน โดยมีคุณป้าชูศรี ภูเจริญ เป็นเจ้าของภูมิปัญญา สถานที่

การทำขนมเม็ดขนุนของคุณป้าชูศรี ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 43/2 หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จุดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการทำขนมไทยอย่างหนึ่งมีสีทองเหลืองที่มีลักษณะคล้ายกับเม็ดขนุนจึงมีชื่อเรียกว่า “ขนมเม็ดขนุน” ซึ่งขนมเม็ดขนุนของคุณป้าชูศรี จะทำมาจากถั่วกวนแล้วนำไปชุบไข่ และทำเพื่อใช้ในงานมงคลต่าง ๆ จึงมีความเชื่อกันว่าชื่อของขนมเม็ดขนุนจะเป็นสิริมงคลช่วยให้มีคนสนับสนุนในการดำเนินชีวิตหน้าที่การงาน หรือแม้แต่การประกอบกิจการให้มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

อ้างอิง: เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

ดนตรีไทย โดยมีอาจารย์เสนาะ ดำนิล เป็นเจ้าของภูมิปัญญาด้านศิลปะ

พื้นบ้าน สถานที่พบภูมิปัญญาตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 103/2 หมู่ 5 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จุดเด่นด้านดนตรีไทยของอาจารย์เสนาะ คือความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทยจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมการเล่นดนตรีไทย การไหว้ครู และครอบเศียร ซึ่งกิจวัตรที่อาจารย์เสนาะต้องทำประจำทุกวันคือ การนำเครื่องไหว้ที่ประกอบไปด้วย อาหารคาว หวาน น้ำ สำหรับถวายแต่ละเศียรพ่อครู และมีการไหว้ครูครอบเศียร ปีละ 1 ครั้ง

อ้างอิง: เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

ตะบันไฟ โดยมีคุณลุงแสวง ไรวอน ประธานสภาเทศบาลตำบลบ้านใหม่ เป็น

เจ้าของภูมิปัญญาด้านเครื่องมือจุดไฟ สถานที่พบภูมิปัญญา ณ บ้านเลขที่ 44/1 หมู่ 6 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งจุดเด่นของตะบันไฟมีลักษณะคล้ายกับตะบันตำหมากของคนโบราณ ตัวตะบันเป็นกระบอกทำจากเขาควายนำมาเจาะให้เป็นรูกลม และมีลูกตะบันทำจากเขาควายเป็นเครื่องมือสมัยโบราณที่ทำหน้าที่ในการจุดไฟ วิธีการใช้ต้องนำเชื้อไฟใส่ในกระบอกแล้วใช้ตะบันหรือแท่งกลมทำให้เกิดการเสียดสีด้วยการตบหรือกระแทกลูกตะบันอย่างแรงและรวดเร็วถึงจะเกิดความร้อนมีประกายไฟขึ้น คนสมัยโบราณจึงใช้เป็นเครื่องมือในการจุดไฟ

อ้างอิง: เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

ไม้ไผ่นิ้วลือค โดยคุณพิวทัศนุ สุทัตโต เป็นเจ้าของภูมิปัญญา สถานที่พบ

ณ บ้านเลขที่ 7/1 หมู่ 4 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งไม้ไผ่นิ้วลือคสามารถใช้บริหารนิ้วและข้อมือ เพื่อป้องกันปัญหานิ้วลือคในผู้สูงอายุและคนพิการ นอกจากนี้ยังสามารถป้องกันปัญหานิ้วยึดและข้อนิ้วยึดเกรงได้อีกด้วย

อ้างอิง: เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

พวงมะโหด โดยคุณพื้ออานวย สุทัตโต สถานที่พบบัญมิปัญญา ณ บ้านเลขที่

7/1 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พวงมะโหดเป็นเครื่องแขวนโบราณที่ทำจากกระดาษสีที่นำมาพับแล้วตัดเป็นรูปต่าง ๆ นอกจากนี้ พวงมะโหดยังเป็นเครื่องแขวนประเภทหนึ่งที่ใช้แขวนในงานมงคลเท่านั้น อาทิเช่น งานแต่งงาน งานบวช งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานวันสงกรานต์ งานโกนจุก และงานบุญทั่วไป ซึ่งจะนำมาแขวนสถานที่ที่เด่นที่สุดในบ้าน อย่างเช่นใจกลางบ้าน

อ้างอิง: เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

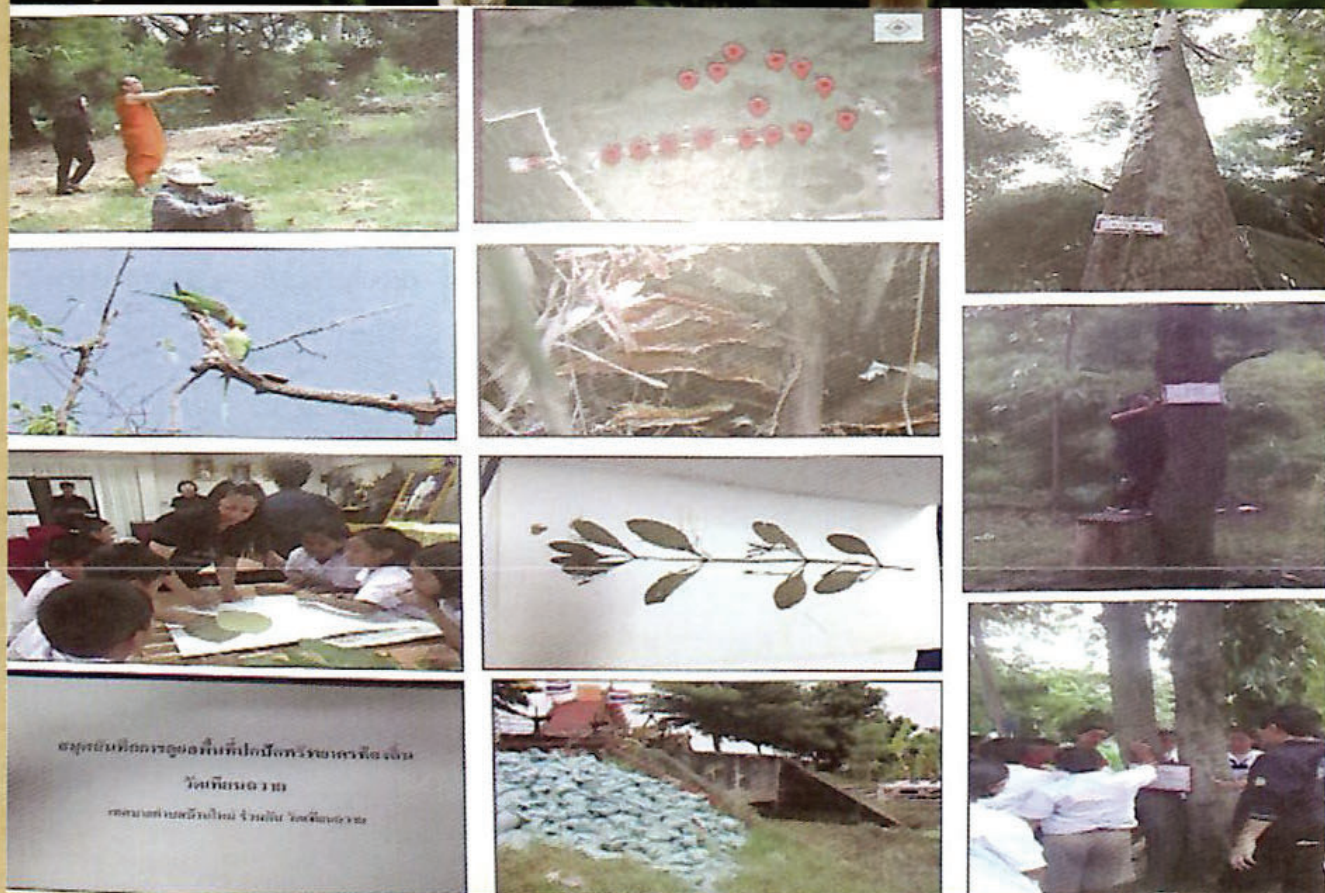
การดำเนินงานและกระบวนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

นอกจากบริบทชุมชนที่น่าสนใจแล้ว ในพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ยังเป็นพื้นที่ปกปักที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติพรรณนานาชนิดที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นที่มาของการเข้าร่วม “โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” หรือ อพ.สธ. ที่ทรงให้ความสำคัญในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชท้องถิ่นของภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งนอกจากการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่หายากแล้วโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชยังเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาพันธุกรรมพืชท้องถิ่น และนำข้อมูลจากการศึกษามาใช้ประโยชน์ รวมทั้งทำให้เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ได้น้อมนำองค์ความรู้จากการเข้าร่วมโครงการไปสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

การดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ของพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2554 ซึ่งมีนายสมศักดิ์ ปานน้อย นายกเทศมนตรีตำบลบ้านใหม่ เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนกิจกรรมปกปักทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อปกปักพื้นที่ป่าธรรมชาติดั้งเดิม โดยมี 6 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การกำหนดขอบเขตพื้นที่ และการสำรวจทรัพยากร (2) การทำผังแสดงขอบเขตในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น (3) การศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น (4) การทำตัวอย่างทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น (5) การทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น และ (6) การดูแล รักษา ทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อให้ทราบว่าทรัพยากรที่มีความสำคัญ และมีลักษณะพิเศษ ตลอดจนนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมปกปักทรัพยากรท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านใหม่ จึงมีพื้นที่เป้าหมายคือวัดเทียนถวาย และบริเวณตำบลทั้งหมด 6 หมู่บ้าน โดยผู้เข้าร่วมโครงการคือ ผู้นำชุมชน ประชาชนอาสาทั่วไป และโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการรักษาอนุรักษ์ดูแลพันธุ์ไม้ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้รุ่นลูก รุ่นหลานได้รู้จักและสืบสานให้คงอยู่สืบต่อไป

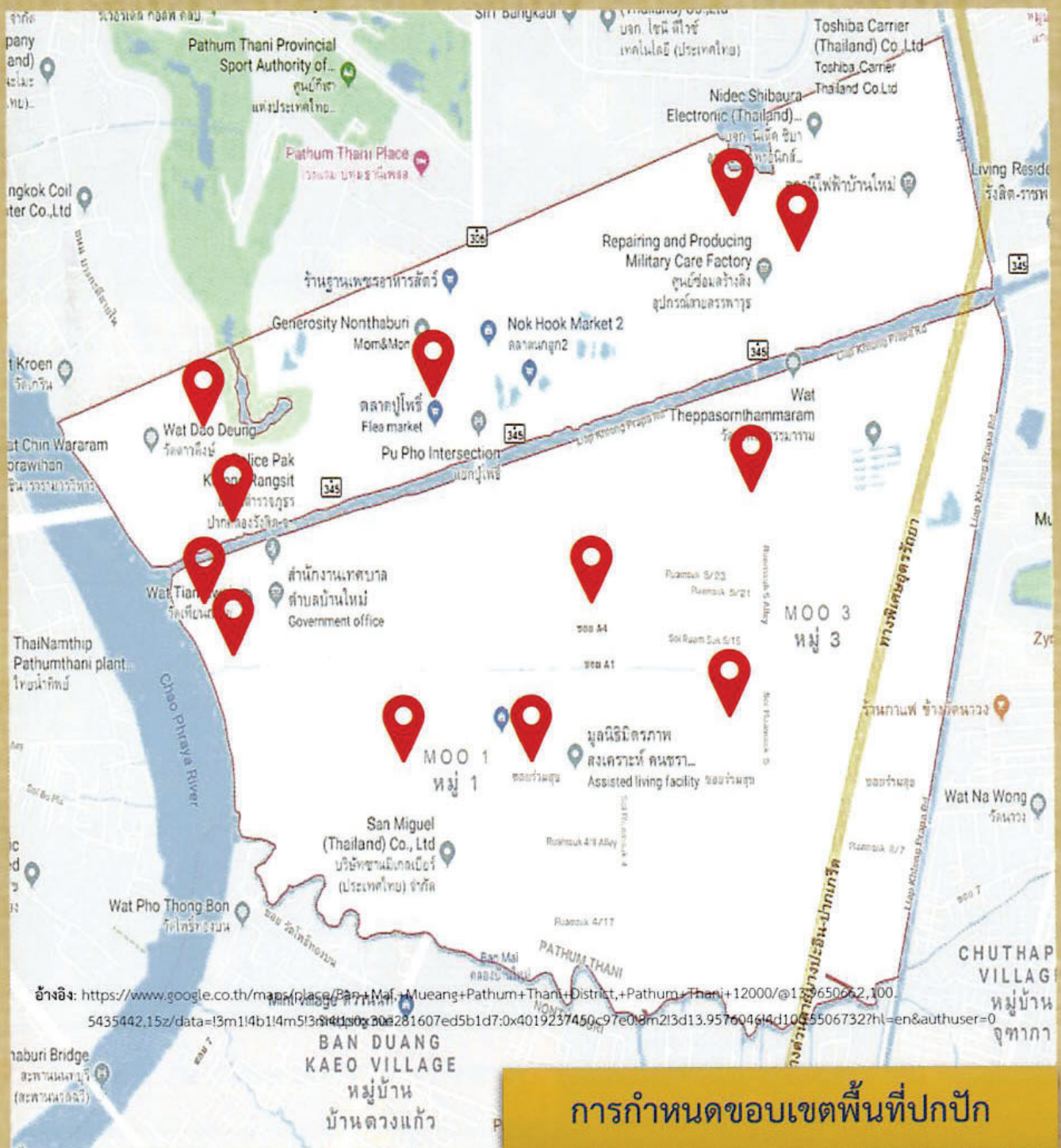
สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

อ้างอิง: เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ และการสำรวจทรัพยากร

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ และการสำรวจทรัพยากร แบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมย่อย ได้แก่ (1) การกำหนดขอบเขตพื้นที่ ปกปัก (2) การสำรวจทรัพยากรในพื้นที่ ปกปัก (3) การจำแนกชนิดของกายภาพในพื้นที่ ปกปัก และ (4) การตีตรัสประจำชนิด โดยทั้ง 4 กิจกรรมได้มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประชาชนอาสาสมัคร นักเรียน และเทศบาลตำบลบ้านใหม่

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

การสำรวจทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

การจำแนกชนิดของกายภาพในพื้นที่ปกปัก

การติดรหัสประจำชนิด

การทำผังแสดงขอบเขตในพื้นที่ปกปักรักษาทรัพยากรท้องถิ่น

การทำผังแสดงขอบเขตในพื้นที่ปกปักรักษาทรัพยากรท้องถิ่นเป็นการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานและกองช่างของเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้การทำผังแสดงขอบเขตที่แม่นยำมากที่สุด โดยผู้ปฏิบัติทุกคนจะต้องอาศัยหลักการที่ว่าด้วย “ชื่อตรง มุ่งมั่น พัฒนา สามัคคี มีคุณธรรม”

อ้างอิง: <https://earth.google.com/>

การศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

การศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 กิจกรรมย่อย ได้แก่ (1) การศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก เป็นการแสดงตารางสรุปจำนวนทรัพยากรที่ศึกษา แสดงผลงาน ชิ้นงาน ภาพประกอบ และ (2) การถ่ายภาพทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก เป็นการถ่ายภาพส่วนประกอบต่าง ๆ ของทรัพยากร โดยทั้ง 2 กิจกรรมต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประชาชนอาสาสมัคร นักเรียน และเทศบาลตำบลบ้านใหม่ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีองค์ความรู้ไปในทิศทางเดียวกัน

การศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก

การถ่ายภาพทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก

การทำตัวอย่างทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก ทรัพยากรท้องถิ่น

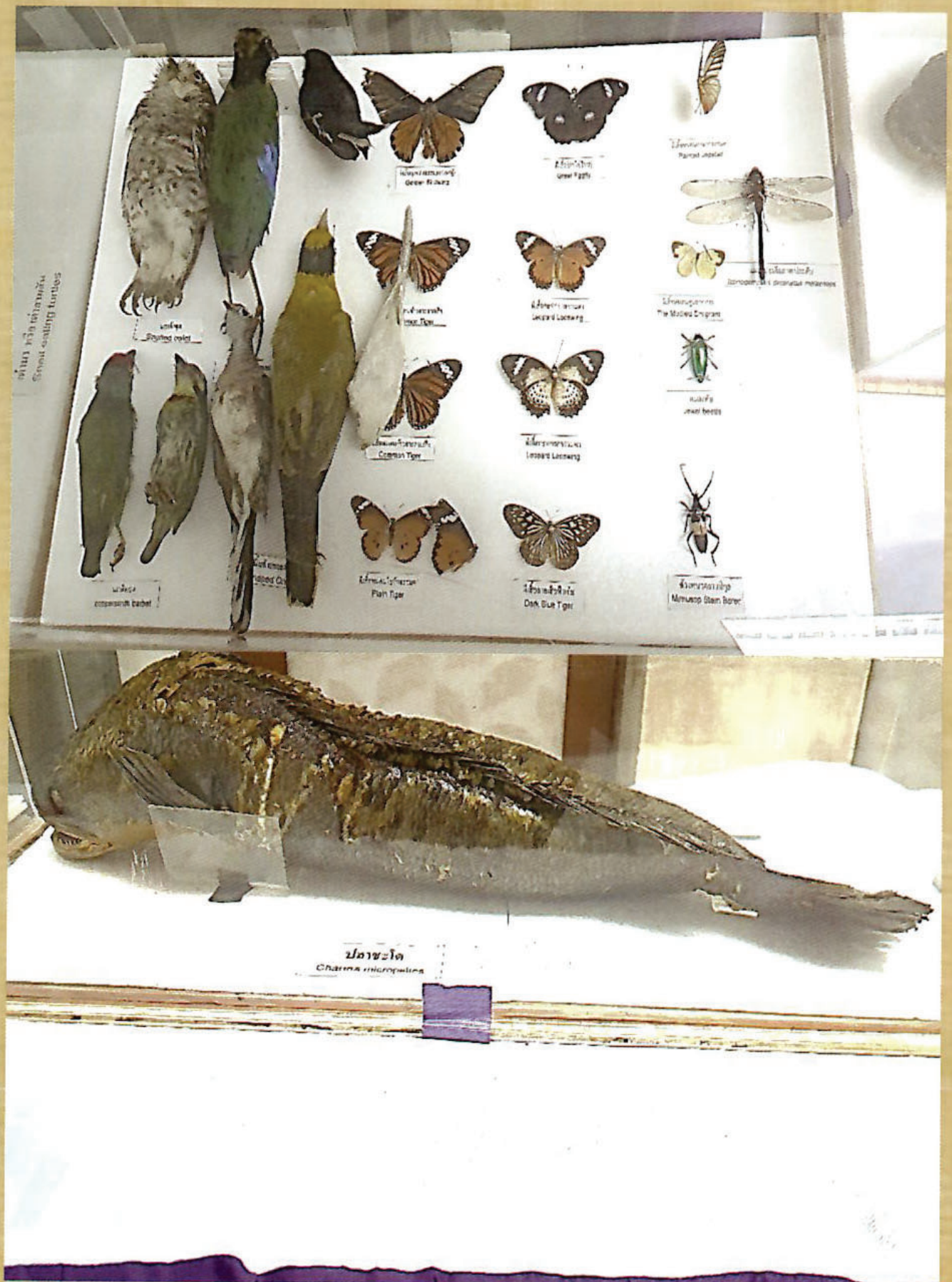
การทำตัวอย่างทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น เป็นการแสดงตารางสรุปจำนวนตัวอย่างทรัพยากร เช่น พืช สัตว์ แหล่งน้ำ พร้อมทั้งแสดงวิธีการทำตัวอย่าง โดยการทำตัวอย่างทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่นจะการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประชาชนอาสาสมัคร นักเรียน และเทศบาลตำบลบ้านใหม่ เพื่อให้การทำตัวอย่างทรัพยากรออกมาสมบูรณ์ที่สุด

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

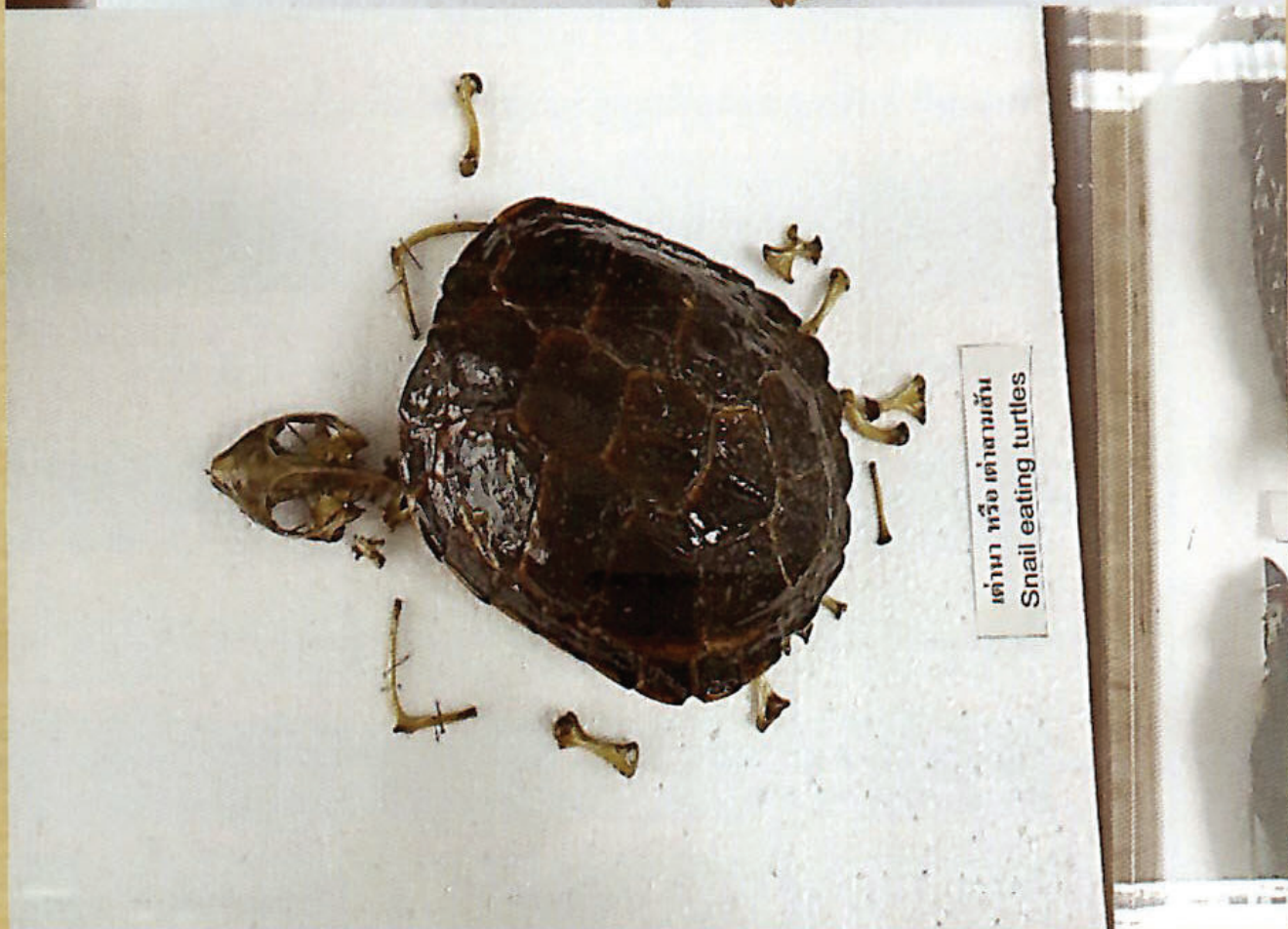

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแบบยั่งยืน

ตะพาบไทย
Asiatic softshell turtle

เต่าน้ำ หรือ เต่าน้ำดิน
Snail eating turtles

การทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

การทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 กิจกรรมย่อย ได้แก่ (1) การทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก ตามแบบ อพ.สธ. และ (2) ระบบจัดเก็บและสื่อค้นได้ กิจกรรมดังกล่าวจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชของเทศบาลตำบลบ้านใหม่

การทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก ตามแบบ อพ.สธ.

ประกอบไปด้วย 9 ใบงาน

ใบงานที่ 1 เรื่องการเก็บข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น

ใบงานที่ 2 เรื่องการเก็บข้อมูลการประกอบอาชีพในท้องถิ่น

ใบงานที่ 3 เรื่องการเก็บข้อมูลด้านกายภาพในท้องถิ่น

ใบงานที่ 4 เรื่องการเก็บข้อมูลประเพณีหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชุมชน

ใบงานที่ 5 เรื่องการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่น

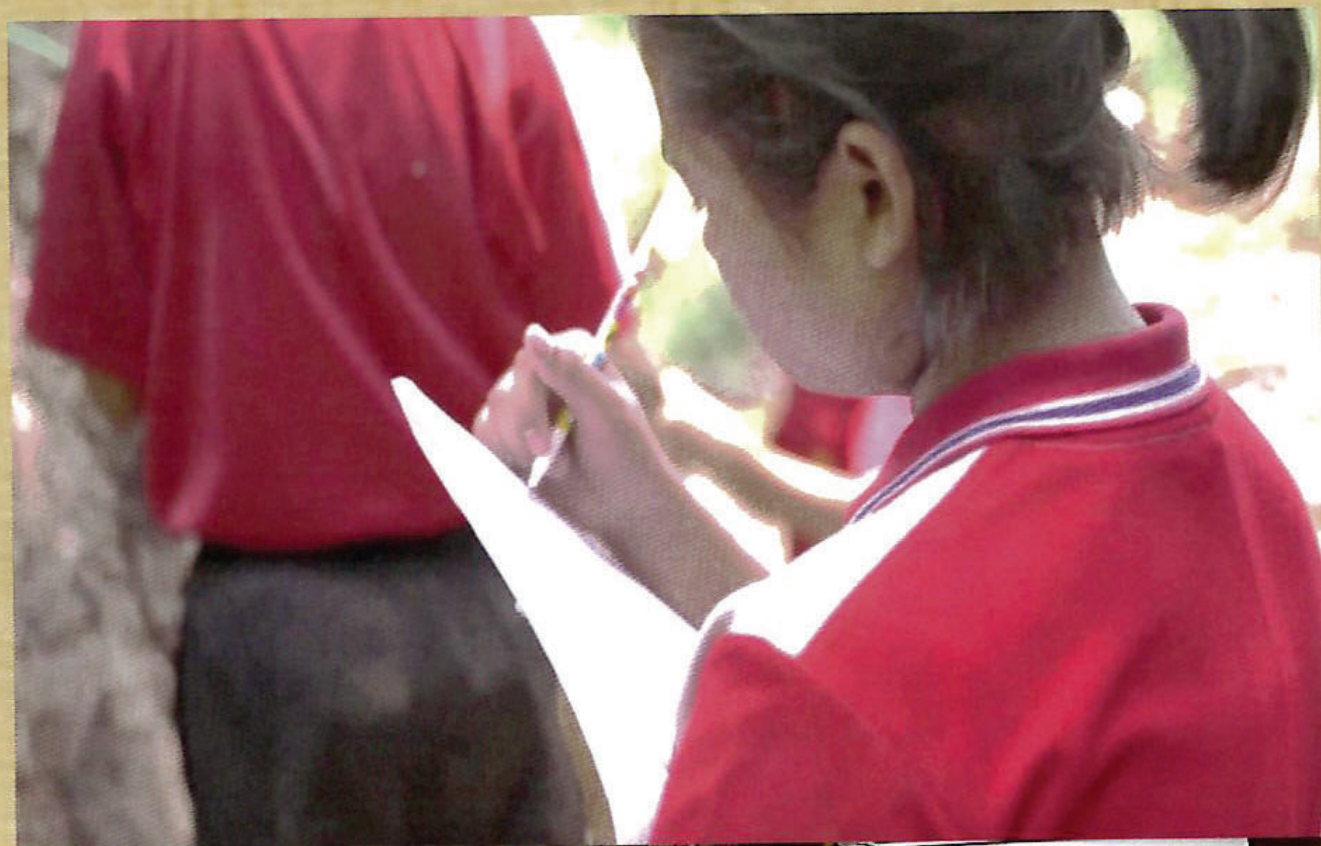
ใบงานที่ 6 เรื่องการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น

ใบงานที่ 7 เรื่องการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ของชีวภาพอื่น ๆ

ใบงานที่ 8 เรื่องการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ใบงานที่ 9 เรื่องการเก็บข้อมูลแหล่งทรัพยากรและโบราณคดีในท้องถิ่น

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

ระบบจัดเก็บและสืบค้นได้

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

ระบบจัดเก็บและสืบค้นได้

การดูแล รักษา ทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก ทรัพยากรท้องถิ่น

การดูแล รักษา ทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น เช่น การทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ อาสาสมัครดูแลพื้นที่ป่าปกปักทรัพยากรท้องถิ่น กิจกรรมนี้เป็นการร่วมมือกันระหว่างประชาชนอาสาสมัคร นักเรียน และเทศบาลตำบลบ้านใหม่ เพื่อให้เกิดความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ภายใต้อาสาสมัครใจกันในการการดูแล รักษา ทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่นของพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่

สร้างชุมชน คนบ้านใหม่ สู่การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบยั่งยืน

อ้างอิง: <http://baanmai.go.th/public/texteditor/data/index/menu/441>

บทสรุปการสังเคราะห์องค์ความรู้ภายใต้ การอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

นายสมบุรณ์ ปานย้อย นายกเทศมนตรีตำบลบ้านใหม่

ด้วยแรงบันดาลใจของผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เริ่มต้นจากปี 2554 ในพื้นที่นี้ไม่ได้รับอนุญาต นายสมบุรณ์ ปานย้อย นายกเทศมนตรีตำบลบ้านใหม่ จึงเรียกหน่วยงานในตำบลทุกภาคส่วนมาประชุมกัน เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่หายาก และพืชที่ขึ้นในพื้นที่ปกปักในพื้นที่ตำบล ต่อมาก็เริ่มศึกษาเพาะพันธุ์กล้าไม้ และได้พบกับโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) จึงได้เริ่มสมัครเข้าร่วมโครงการ และมีการบูรณาการความร่วมมือกับประชาชนอาสา เด็กนักเรียนจากโรงเรียนเทศบาลตำบลบ้านใหม่ และวัดเทียนถวาย รวมแล้วร้อยกว่าชีวิตร่วมกันดำเนินงานด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนทรัพยากรท้องถิ่นได้มีการอนุรักษ์อย่างจริงจังเพื่อให้ประชาชนรุ่นหลังได้มีการศึกษาหาความรู้ในอนาคต

ความสำเร็จของโครงการอันดับแรกชุมชนได้ป้ายพระราชทานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เป้าหมายที่จะดำเนินการต่อไป คือ การต่อยอดศึกษาการทรัพยากรในท้องถิ่น สัตว์ชีวภาพ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและยั่งยืนต่อไป